

UPRAVLJAČKA PRAVA DIONIČARA S POSEBNIM OSVRTOM NA PRAVO NA OBAVIJEŠTENOST

U ovom radu daje se pregled osnovnih upravljačkih prava dioničara s posebnim osvrtom na njihovo pravo na obaviještenost, iznose se slučajevi koji se pojavljuju u praksi u svezi s korištenjem tog upravljačkog prava, te njegovog ostvarenja sudskim putem.

I. UVOD

Dioničko društvo je trgovačko društvo u kojemu članovi društva (dioničari) sudjeluju s ulozima u temeljnom kapitalu društva podijeljenom na dionice (odredba članka 159. Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine broj 111/93, 34/99, 52/00 i 118/03: dalje: ZTD).¹ U dionici su utjelovljena članska prava i obveze imatelja dionice.

Članska prava dioničara dijele se na upravljačka i imovinska.

Upravljačka prava dioničara pripadaju, u načelu, svim dioničarima jednako, s time da se pravo glasa ostvaruje prema sudjelovanju u temeljnom kapitalu društva, pri čemu iznimku predstavljaju povlaštene dionice bez prava glasa.²

Imovinska prava dioničara su primjerice: pravo na naknadu za ispunjenje dodatnih obveza prema društvu (članak 218. stavak 1. ZTD), pravo na isplatu dividende (članak 220. stavak 4. i članak 223. ZTD), pravo na isplatu dijela sudjelovanja u temeljnom kapitalu društva u slučaju smanjenja temeljnog kapitala (članak 345. stavak 2. ZTD), pravo na isplatu ostatka likvidacijske i stečajne mase društva (članak 380. stavak 1. ZTD).

¹ Zakon o trgovačkim društvima primjenjuje se od 1. siječnja 2005. godine.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine broj 34/99) stupio je na snagu 17. travnja 1999. godine.

U Narodnim novinama broj 52/00 od 23. svibnja 2000. godine objavljena je Odluka Ustavnog suda broj U-I-646/1999 i broj U-I-945/1999 od 10. svibnja 2000. godine koja glasi: „Pokreće se postupak za ocjenu suglasnosti odredbi članka 2., 7., i 8. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine broj 34/99) s Ustavom Republike Hrvatske te se iste odredbe ukidaju.“

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine broj 118/03) primjenjuje se od 1. siječnja 2004. godine.

² Barbić J., Pravo društava, knjiga druga, Društva kapitala, Zagreb 2001., str. 46.

II. OSNOVNA UPRAVLJAČKA PRAVA DIONIČARA

Osnovna upravljačka prava dioničara jesu:

1. pravo na sudjelovanje na glavnoj skupštini društva uključujući i pravno na raspravljanje,
2. pravo na obaviještenost,
3. pravo glasa i
4. pravo na pobijanje odluka glavne skupštine.

Osim navedenih, u upravljačka prava dioničara valja ubrojiti i prava manjine koja mogu ostvarivati pojedini dioničari ili više njih zajedno, pod uvjetom da su za to ispunjene posebne pretpostavke propisane ZTD-om (takva prava manjini su primjerice dana u odredbama članaka 252. stavak 4., 260., 272., 276. stavak 1., 278. stavci 1. i 2. ZTD, ali ona se u ovom radu ne obrađuju³).

Zakonom se dioničarima ne propisuje obveza korištenja upravljačkim pravima, već im se samo daje mogućnost koristiti ih, a oni odlučuju o tome hoće li takvu mogućnost iskoristiti i sudjelovati u stvaranju volje društva ili ne.

1. Pravo na sudjelovanje na glavnoj skupštini društva, uključujući i pravo na raspravljanje

Navedeno pravo pripada svakom dioničaru i ono mu se ne može oduzeti. Ovo pravo je pretpostavka za ostvarivanje ostalih upravljačkih prava koja se ostvaruju isključivo na glavnoj skupštini (npr. pravo glasa) odnosno, uglavnom na glavnoj skupštini (npr. pravo na obaviještenost).

Naime, samo onaj dioničar koji ostvaruje pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini društva može ostvariti pravo izjaviti svoje protivljenje donesenoj odluci u zapisnik s glavne skupštine, kao i neke ovlasti koje ima ako je dio kvalificirane manjine društva. Sudjelovanjem na glavnoj skupštini, dioničar ima pravo raspravljati o svim pitanjima koja su na dnevnom redu, postavljati pitanja, tražiti obavijesti i objašnjenja, predlagati, izražavati protivljenje, neovisno o tome ima li pravo glasa ili mu pravo glasa glede nekih pitanja isključeno.

Povreda prava sudjelovanja na glavnoj skupštini može biti razlogom pobijanja odluke koja je na njoj donesena, a dioničar kojem je takvo pravo uskraćeno, može njegovo ostvarenje tražiti i sudskim putem, tužbom.

³ Odredba članka 252. stavak 4. ZTD-a propisuje pravo manjine vezano uz odricanje društva od zahtjeva za naknadu štete prema članovima uprave.

Odredba članka 260. ZTD-a propisuje pravo podnošenja zahtjeva sudu za opoziv članova nadzornog odbora.

Odredba članka 272. ZTD-a, propisujući dužnu pozornost i odgovornost članova nadzornog odbora, upućuje na analognu primjenu odredbe članka 252. ZTD-a koja se odnosi na članove uprave.

Odredba članka 276. stavak 1. ZTD-a odnosi se na prava manjine glede davanja razrješnice članovima uprave i nadzornog odbora.

Odredbom članka 278. ZTD propisano je pravo manjine zatražiti sazivanje glavne skupštine društva.

Dioničarevo pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini ne može se statutom isključiti niti ograničiti, ali se može uvjetovati na način da se statutom predvidi da se dionice određeno vrijeme prije održavanja glavne skupštine moraju pohraniti ili da dioničari moraju određeno vrijeme unaprijed prijaviti svoje sudjelovanje na glavnoj skupštini (odredba članka 279. stavci 2., 3. i 4. ZTD-a).

Pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini može se ostvarivati i preko zastupnika (najčešće punomoćnika)⁴, jer to nije strogo osobno pravo dioničara. U takvom slučaju ne bi na glavnoj skupštini u raspravljanju mogao sudjelovati i dioničar koji prisustvuje skupštini, ako ne bi opozvao danu punomoć, već bi isti na glavnoj skupštini mogao prisustvovati samo u svojstvu promatrača.

2. Pravo na obaviještenost

Pravo na obaviještenost je neprenosivo pojedinačno člansko pravo koje pripada samo dioničaru i samo se on njime može koristiti. Prenijeti se može samo s prijenosom članskih prava, odnosno prijenosom dionice.⁵ Obavijesti o stanju društva dioničar dobiva putem godišnjih financijskih izvješća i izvješća o stanju društva, izvješća nadzornog odbora i izvješća revizora. Takva se izvješća podnose na glavnoj skupštini društva. Zakonom je dioničarima dana mogućnost koristiti se ovim pravom, ali nije propisana i obveza, da se tim pravom koriste. Dakle, odluka o tome hoće li se koristiti tim pravom ili ne, isključivo je na samim dioničarima. Pravo na obaviještenost dioničaru pripada neovisno o tome koliko ima dionica. Ono mu se ne može smanjiti statutom. Navedeno pravo dioničaru pripada na temelju odredbe članka 287. stavak 1. ZTD-a te se ostvaruje u pravilu na glavnoj skupštini društva. Obavijest dioničaru o poslovima društva na njegov zahtjev mora dati uprava na glavnoj skupštini, ako je to potrebno imajući u vidu pitanja koja su na dnevnom redu, tj. ako je to potrebno za prosudbu tih pitanja. Obvezu davanja obavijesti dioničaru ima uprava koja u vrijeme davanja obavijesti obavlja tu funkciju, bez obzira na to je li sudjelovala u poslovima na koja se pitanja odnose. Naime, uprava je stalno tijelo dioničkog društva pa eventualne promjene unutar nje ne utječu na njenu obvezu davanja obavijesti dioničarima.

O dioničarevom pravu na obaviještenost te o situacijama koje se s njim u vezi pojavljuju u praksi, bit će više riječi u nastavku rada.

3. Pravo glasa

Pravo glasa je temeljno člansko upravljačko pravo dioničara koje se očituje na glavnoj skupštini glasovanjem o prijedlogu koji je stavljen na glasovanje. Dioničar može glasovati za prijedlog odluke, protiv prijedloga, a može se i suzdržati od glasovanja. Pravom glasa na glavnoj skupštini dioničaru se omogućuje sudjelovanje u stvaranju volje društva donošenjem odluka. Pritom se dodaje kako je svoju volju očitovao i dioničar koji je suzdržao od glasovanja, ali kako nije glasovao, njegov se glas ne broji kad se utvrđuje je li postignuta većina od danih glasova. Dioničar se ne može odreći tog prava, ali se može njime ne koristiti.

⁴ Odredbom članka 291. stavak 6. ZTD-a propisano je da se punomoć daje u pisanom obliku, ako se statutom ne utvrdi i drugačiji oblik davanja punomoći.

⁵ Barbić J., o. c. u bilj. br. 2. str. 285.

U pravilu nema dionica koje ne daju pravo glasa na glavnoj skupštini društva, nema prava glasa bez dionice i svaka dionica uz iste uvjete daje jednako pravo glasa.

Međutim, za neke od tih pravila Zakon propisuje iznimke. Iznimku od pravila prema kojem nema dionice bez prava glasa predstavljaju povlaštene dionice bez prava glasa, a odredbom članka 169. stavak 2. ZTD-a, propisano je da temeljni kapital koji se odnosi na takve dionice ne može preći polovinu iznosa temeljnog kapitala društva. Prema odredbi članka 296. stavak 2. ZTD-a, povlašteni dioničari bez prava glasa, stječu pravo glasa na glavnoj skupštini kada im se u jednoj godini ne isplati ili im se samo djelomično isplati povlašteni iznos na ime sudjelovanja u dobiti, a to im se ni ne nadoknadi u narednoj godini pored punog iznosa koji moraju primiti za tu godinu, i imaju ga sve dok im se ne isplate zaostaci. Dakle, budući da oni tada ne dobivaju protuvrijednost za to što nemaju pravo glasa kao dioničari koji imaju redovne dionice, daje im se pravo glasa koje im je inače uskraćeno, a oni imaju takvo pravo sve dok im se ne isplate zaostaci. Prema tome, povlaštene dionice bez prava glasa daju pravo glasa kad se ispune propisane pretpostavke i to pravo traje propisano vrijeme, bez donošenja ikakvog akta kojim bi se to odredilo.

Statutom se pravo glasa može ograničiti tako da pojedini dioničar ne može imati više od određenog najvećega broja glasova ili postotka od svih glasova (članak 291. stavak 1. ZTD-a), a sve kako bi se stvorila protuteža velikim dioničarima u korist malih dioničara. Naime, statutom se može odrediti da pojedini dioničar bez obzira na broj dionica, ne može imati više glasova od određenog najvišeg broja glasova ili postotka od svih glasova. Takvo ograničenje nije dopušteno glede dionica društva s kojima se trguje na organiziranom tržištu vrijednosnih papira, niti se uzima u obzir ni pri donošenju odluka za koje je zakonom ili statutom propisano da se donose nekom većinom koja se određuje prema temeljnom kapitalu društva (kao npr. $\frac{3}{4}$ danih glasova od zastupljenog temeljnog kapitala).

Prema načelu jednakog položaja dioničara, ograničenja glede prava glasa mogu se utvrditi tako da vrijede za sve dioničare, a ne da se propišu samo na neke kategorije dioničara.

Prema odredbi članka 291. ZTD-a, pravo glasa stječe se potpunom uplatom uloga, a statutom se može odrediti da se pravo glasa stječe i prije, odnosno već kada se za dionicu uplati zakonom ili statutom određeni najniži iznos uloga, ali se ne može odrediti minimalni ulog ispod minimuma utvrđenog odredbom članka 179. ZTD-a⁶, jer se radi o prisilnoj normi. Za dionicu za koju se uplati takav najniži iznos uloga stječe se pravo na jedan glas. Uplati li dioničar više od minimalnog iznosa, a radi se o više dionica, omjer stečenih prava glasa ravna se prema veličini onoga što je uplaćeno (članak 291. stavak 2.). Ako se statutom ne odredi da se pravo glasa stječe prije potpune uplate uloga, a nijedna dionica još nije u cijelosti uplaćena, omjer prava

⁶ Odredbom članka 179. stavak 3. propisano je da se prije upisa društva u sudski registar, ako se ulozi uplaćuju u novcu, mora uplatiti najmanje četvrtina najnižeg iznosa dionice za koji se ona može izdati, bez obzira na to je li riječ o dionici u nematerijaliziranom obliku ili o dionici za koju se izdaje isprava o dionici, a ako se dionica izdaje za viši iznos od tog iznosa dionice i cijeli iznos koji prelazi taj iznos. Prema stavku 4. tog članka, ako se dionica uplaćuje dijelom u novcu, a dijelom ulogom stvari, odnosno prava, prije upisa društva u sudski registar mora se u potpunosti uplatiti i onaj dio koji se ne uplaćuje ulaganjem stvari i prava. Stavak 5. istog članka, prva rečenica, propisuje da se prije upisa društva u sudski registar ulog u stvarima i pravima mora unijeti u cjelini.

glasa određuje se prema visini uplaćenih uloga. Pri tome uplata najnižeg uloga daje pravo na jedan glas (članak 291. stavak 3.). U posljednja dva navedena slučaja dijelovi glasa uzimaju se u obzir samo onda ako njihov zbroj daje potpuni glas.

Dioničar može pravo glasa na glavnoj skupštini ostvariti i preko punomoćnika. Punomoć se daje u pisanom obliku, ako se statutom ne utvrdi i drukčiji oblik davanja punomoći. Punomoć treba predati društvu i ono je zadržava na čuvanju (članak 291. stavak 6. ZTD-a).

U nekim slučajevima Zakonom je propisano isključenje prava glasa (članak 293. ZTD-a), pa tako nitko ne može ostvarivati pravo glasa za sebe ni za koga drugoga kada se odlučuje: da li da mu se dade razrješnica; o njegovu oslobođenju od odgovornosti ili o zahtjevu koji društvo ima prema njemu. Ovdje valja napomenuti kako se ne radi o tome da se gubi pravo glasa, već se radi o tome da se ono u određenim slučajevima ne može ostvariti, a isključenje se odnosi samo na dioničare u pogledu kojih su ispunjene navedene pretpostavke. U slučaju kada je njegovo pravo glasa isključeno, a dioničar na glavnoj skupštini ipak glasuje, tako dani glas je ništav, jer se radi o pravnom poslu protivnom prisilnim propisima. Međutim, odluka donesena na glavnoj skupštini društva kada je pri brojenju glasova uzet u obzir i ništav glas, nije ništava, nego je posljedica toga mogućnost pobijanja tako donesene odluke.

4. Pravo na pobijanje odluka glavne skupštine

Pravo na pobijanje odluka glavne skupštine, sukladno odredbi članka 362. ZTD-a, ima:

- dioničar koji je sudjelovao u radu glavne skupštine i svoje protivljenje odluci izjavio u zapisnik,
- dioničar koji nije sudjelovao u radu glavne skupštine jer mu pogrešno nije bilo dopušteno da u tome sudjeluje, ako glavna skupština nije bila uredno sazvana ili predmet odlučivanja na glavnoj skupštini nije bio valjano objavljen,
- te svaki dioničar ako se odluka pobija iz razloga što je dioničar glasovanjem na glavnoj skupštini pokušao za sebe ili za koga drugoga postići korist na štetu društva ili drugih dioničara a pobijanom odlukom se to postiže.

Dioničaru koji je sudjelovao u radu glavne skupštine društva i u zapisnik izjavio protivljenje takvoj odluci, pravo na pobijanje donesene odluke pripada pojedinačno. Glavnoj skupštini dioničar mora prisustvovati osobno ili ga netko mora zastupati, odnosno dionica na temelju koje se podnosi tužba radi pobijanja odluke mora biti zastupljena na glavnoj skupštini na kojoj je takva odluka donesena. Protivljenje donesenoj odluci mora biti izjavljeno u zapisnik jasno i nedvosmisleno, a može se izjaviti sve do zaključenja glavne skupštine. Naime, nije dovoljno da je dioničar samo glasovao protiv odluke. U slučaju da javni bilježnik ne unese u zapisnik s glavne skupštine izjavljeno protivljenje, onaj tko je izjavio protivljenje, unatoč tome, može podnijeti tužbu radi pobijanja donesene odluke ako svjedocima s glavne skupštine dokaže da je izjavio protivljenje, ali da ga javni bilježnik nije unio u zapisnik.

Pravo na pobijanje odluka glavne skupštine nije vezano uz pravo glasa, pa je na takvo pravo ovlašten i onaj dioničar koji nema pravo glasa ili mu je to pravo glede glasovanja o nekim pitanjima isključeno.

Da bi ostvario navedeno pravo dioničar mora dokazati svojstvo dioničara u vrijeme donošenja pobijane odluke, a samo bi sveopći slijednik (univerzalni sukcesor) mogao poslije, u vrijeme podnošenja tužbe imati svojstvo dioničara, pod uvjetom da je svojstvo dioničara u vrijeme donošenja odluke imao njegov prednik. U slučaju otuđenja dionica nakon podnošenja tužbe sudu, dioničar i dalje ostaje aktivno legitimiran u sporu, budući da ima pravni interes za ishod spora.⁷

Dioničar koji nije sudjelovao na glavnoj skupštini može pobijati donesenu odluku ako je krivnjom društva bio spriječen da sudjeluje na glavnoj skupštini gdje bi imao mogućnost glasovati i izjaviti u zapisnik svoje protivljenje donesenoj odluci. S neopuštanjem dioničaru ili njegovom zastupniku da sudjeluje na glavnoj skupštini, treba izjednačiti i situaciju kada se dioničara, ili onoga tko ga zastupa, neopravdano udalji s glavne skupštine, a opravdanost takvog udaljavanja ocjenjuje sud u postupku radi pobijanja donesene odluke.

Razlog za pobijanje odluka glavne skupštine predstavljaju i sve pogreške u sazivanju glavne skupštine, s time da je posljedica nekih pogrešaka ništavost donesenih odluka.⁸ Pogreškama u sazivanju koje predstavljaju razlog za pobijanje odluka glavne skupštine bile bi primjerice: nepridržavanje roka za sazivanje glavne skupštine te pogreške u određivanju roka za prijavu sudjelovanja na glavnoj skupštini. Primjer nevaljano objavljenog predmeta odlučivanja, koji predstavlja razlog za pobijanje odluke glavne skupštine, bio bi neobjavljivanje prijedloga odluka istodobno s pozivom za glavnu skupštinu i dnevnim redom.

Osim navedenog, pravo pobijati odluku glavne skupštine ima svaki dioničar ako je jedan dioničar glasovanjem na glavnoj skupštini ishodio donošenje odluke, ako je takvom odlukom imao namjeru za sebe ili drugoga postići korist na štetu društva ili drugih dioničara, ako je donesena odluka za to bila podobna te ako se donesenom odlukom drugim dioničarima primjereno ne nadoknađuje šteta koja im se istom nanosi.

U postupku radi pobijanja odluke glavne skupštine tuženi može biti jedino dioničko društvo, čija je glavna skupština donijela odluku, a na postojanje pasivne legitimacije sud pazi po službenoj dužnosti.

Rok za podnošenje tužbe radi pobijanja je 30 dana od dana donošenja odluke. Ako je tužitelj sudjelovao na glavnoj skupštini na kojoj je donesena odluka, taj rok počinje teći prvog idućeg dana od dana kad je zaključena glavna skupština na kojoj je donesena odluka. U situaciji kad tužitelj nije sudjelovao na glavnoj skupštini na kojoj je donesena odluka, rok počinje teći prvog idućeg dana od dana kada je mogao saznati za odluku (članak 363. stavak 1. ZTD-a). Navedeni rok je prekluzivan,

⁷ Barbić J., o. c. u bilj. 2, str. 637.

⁸ Primjer pogreške u sazivanju glavne skupštine posljedica koje je ništavost donesene odluke je ako odluka donesena na glavnoj skupštini koja nije sazvana na način propisan u članku 277. stavak 2. i 3. ZTD-a, osim ako su na njoj sudjelovali svi dioničari.

a kako se radi o materijalno pravnom roku, tužbu podnesenu nakon njegovog protoka treba odbiti kao neosnovanu.

III. PRAVO NA OBAVIJEŠTENOST – SITUACIJE U PRAKSI KOJE SE POJAVLJUJU SVEZI KORIŠTENJA TIM PRAVOM, TE OSTVARIVANJE TOG PRAVA PUTEM SUDA

1. Nešto više o pravu na obaviještenost

Dioničari mogu na glavnoj skupštini donositi odluke koje odgovaraju stvarnim interesima društva samo ako su o predmetu odlučivanja pravodobno i detaljno obaviješteni. Naime, dioničari su u pravilu isključeni od vođenja poslova društva (osim onih koji su ujedno i članovi uprave), pa stoga potrebna saznanja od uprave mogu dobiti prije održavanja glavne skupštine društva, ali i na samoj glavnoj skupštini, prije odlučivanja. Pritom bi pojam «poslova društva» trebalo tumačiti u širem smislu, pa uprava dioničaru mora dati, na njegov zahtjev, obavijesti o svakoj materiji koja se nađe na dnevnom redu glavne skupštine. Prosudba o tome hoće li dati obavijesti dioničaru ovisi o okolnostima konkretnog slučaja. Obavijesti koje uprava daje dioničaru moraju odgovarati načelima savjesnog i istinitog polaganja računa. Ovo iz razloga što se u stvarnosti može dogoditi da uprava dioničarima dade takve obavijesti koje zapravo i nisu odgovori na dioničarevo pitanje, čime se navedeno pravo može izigrati.⁹

Prema odredbi članka 287. stavak 1. ZTD-a, uprava mora na glavnoj skupštini dati svakom dioničaru na njegov zahtjev obavještenja o poslovima društva, ako je to potrebno za prosudbu pitanja koja su na dnevnom redu. Obveza davanja obavještenja odnosi se i na pravne i poslovne odnose društva s povezanim društvima. Ako je društvo kroz poslovnu godinu steklo vlastite dionice, uprava mora u izvješću o stanju društva navesti razloge stjecanja, broj i nominalni iznos stečenih dionica, a ako je društvo izdalo dionice bez nominalnog iznosa njihov broj i iznos temeljnog kapitala koji na njih otpada, stekne li ih pak naplatnim putem i ono što je za to dalo, vlastite dionice koje je otuđilo i takve dionice koje još drži. Uprava društva majke u koncernu dužna je skupštini tog društva kojoj se podnose godišnja financijska izvješća koncerna i izvješće o stanju koncerna dati obavještenja i o stanju društva koncerna.

Odredba stavka 2. istog članka Zakona propisuje slučajeve u kojima uprava društva može uskratiti davanje obavijesti.

Prema navedenoj odredbi uprava može uskratiti davanje obavijesti samo:

1. ako bi ono prema razumnoj gospodarskoj prosudbi moglo štetiti društvu ili s njime povezanom društvu,
2. o poreskim davanjima ili o visini pojedinih od njih,
3. o razlici između vrijednosti s kojom su pojedini predmeti navedeni u poslovnim knjigama društva i njihove više vrijednosti, osim ako glavna skupština utvrdi godišnja financijska izvješća,

⁹ Gorenc V., Komentar Zakona o trgovačkim društvima, Zagreb, 2004., str. 410.

4. o metodama izrade financijskih izvješća društva i procjene vrijednosti imovine, prihoda i rashoda ako je navođenje tih metoda u prilogu spomenutih izvješća dovoljno za to da se dobije prava slika imovinskog i financijskog stanja društva,
5. ako bi davanjem obavijesti uprava učinila neku kažnjivu radnju.

Navedena zakonska odredba (članak 287. stavak 2.) daje upravi pravo, ali ne propisuje i obvezu uskraćivanja obavijesti.

Slijedom naprijed navedenog, uprava društva zatražene obavijesti na glavnoj skupštini društva daje na zahtjev dioničara, a ne po službenoj dužnosti, a obveza davanja obavijesti ograničena je na pitanja važna za prosudbu onoga što je na dnevnom redu glavne skupštine.

Zahtjev za davanje obavijesti mora se postaviti do zaključenja točke dnevnog reda u vezi koje se traže obavještenja potrebna za njeno prosuđivanje, a o kojoj se donosi odluka. Takav zahtjev dioničar može upravi postaviti pismeno ili usmeno na glavnoj skupštini, a može ga dostaviti i unaprijed. Uprava odgovore na tako postavljeni zahtjev dioničara uvijek daje na glavnoj skupštini, i to, usmeno.¹⁰

Također, treba reći da uprava nekom dioničaru može dati i obavijesti izvan glavne skupštine, ali u tom slučaju takvu obavijest mora, na njegov zahtjev, dati svakom dioničaru na glavnoj skupštini društva, i onda kada to nije potrebno za prosudbu pitanja koja se nalaze na dnevnom redu (članak 287. stavak 3. ZTD-a).

Uskrati li uprava dioničaru dati obavijest, on može tražiti da se njegovo pitanje i razlog zbog kojeg mu je bio uskraćen odgovor navedu u zapisniku o radu glavne skupštine (članak 287. stavak 4. Zakona).

Odredbom članka 288. ZTD-a, propisano je da svaki dioničar kome nije dano zatraženo obavještenje, a ako je o točki dnevnog reda na koju se obavještenje odnosi na glavnoj skupštini donesena odluka, i svaki dioničar koji je prisustvovao skupštini i u zapisnik izjavio svoje protivljenje donesenoj odluci, mogu postaviti sudu zahtjev da odluči o tome mora li uprava dati obavještenje. Takav zahtjev mora se podići u roku od 15 dana od dana kada je održana glavna skupština na kojoj je odbijeno davanje traženih obavještenja, a podnosi se trgovačkom sudu na čijem je području sjedište društva, kao isključivo nadležnom sudu. Zahtjev se podnosi protiv trgovačkog društva, a ne uprave koja dioničaru nije dala traženo obavještenje.¹¹ O zahtjevu dioničara (predlagatelja) sud odlučuje u izvanparničnom postupku. Uovolji li sud zahtjevu, obavijest se daje i izvan glavne skupštine (članak 288. stavak 3.).¹²

Ovdje treba napomenuti kako je neopravdano uskraćivanje davanja obavijesti dioničaru, i razlog za pobijanje odluke glavne skupštine, pa se postavlja pitanje u kojem je odnosu zahtjev o tome mora li uprava dioničaru dati tražena obavještenja i tužbe za pobijanje. Budući da se radi o dva neovisna postupka, tužba radi pobijanja mogla bi se podnijeti i bez da se prije toga pokrene sudski postupak o tome mora li

¹⁰ Barbić J., o.c. u bilj. br. 2, str. 285-286.

¹¹ Barbić J., o. c. u bilj. br. 2, str. 288.

¹² Mogućnost davanja obavijesti i izvan glavne skupštine, povodom odluke suda, unesena je u Zakon Novelom objavljenom u Narodnim novinama broj 118/03.

uprava dioničaru dati obavještenja. Odluka suda donesena primjenom odredbe članka 288. ZTD-a, ne obvezuje sud u parničnom postupku radi pobijanja odluke glavne skupštine. Ipak, vode li se postupci usporedno, postupak prema tužbi za pobijanje odluke glavne skupštine može se prekinuti do donošenja odluke primjenom odredbe članka 288. navedenog Zakona.

2. Situacije koje se pojavljuju u praksi u svezi s ostvarivanjem prava na obavještenost te ostvarivanje prava putem suda

Kao što je već navedeno, u slučaju da uprava na glavnoj skupštini dioničaru uskrati davanje traženih obavještenja, dioničar može, pod pretpostavkama propisanim odredbom članka 288. ZTD-a, svoje pravo ostvarivati putem suda. Prema navedenoj odredbi Zakona pretpostavke su za postavljanje takvog zahtjeva sudu da je dioničar tražio obavještenje, da mu ono nije dano, a ako je o točki dnevnog reda na glavnoj skupštini donesena odluka, i da je dioničar na glavnoj skupštini u zapisnik izjavio svoje protivljenje donesenoj odluci.

U predmetu Visokog trgovačkog suda broj PŽ-7553/03, rješenjem od 2. prosinca 2003. godine¹³, navedeni je sud odbio, kao neosnovanu, žalbu predlagatelja – dioničara protiv dioničkog društva, kao protustranke, podnesenu protiv rješenja prvostupanjskog suda kojim je odbijen zahtjev predlagatelja da se naloži upravi protustranke da u roku od 8 dana predlagatelju odgovori na pitanja postavljena pod točkama dnevnog reda koja su se odnosila na izvješće uprave o poslovanju protustranke u 2001. godini, te na izvješće nadzornog odbora protustranke o obavljenom nadzoru vođenja poslova za 2001. godinu. Prema obrazloženju citiranog drugostupanjskog rješenja, iz zapisnika sa glavne skupštine protustranke vidljivo da je uprava predlagatelju odgovarala na postavljena pitanja koja su se odnosila na točke koje su bile na dnevnom redu glavne skupštine, a nije vidljivo da bi predlagatelju bila uskraćena obavijest, odnosno da je isti tražio da se njegovo pitanje i razlog zbog kojeg mu je bio uskraćen odgovor unesu u zapisnik. U obrazloženju ovog rješenja također je navedeno kako je iz zapisnika vidljivo da su, o točkama dnevnog reda na koje su se obavještenja odnosila, na glavnoj skupštini donesene odluke, ali da nije vidljivo da bi predlagatelj u zapisnik izjavio svoje protivljenje donesenim odlukama. Imajući u vidu navedeno, drugostupanjski sud je ocijenio da u konkretnom slučaju nisu ispunjene pretpostavke iz članka 288. ZTD-a na osnovi kojih bi sud naložio upravi protustranke da predlagatelju odgovori na pitanja navedena u njegovom zahtjevu, pa da je stoga, pravilno postupio prvostupanjski sud kada je takav zahtjev dioničara odbio. Budući da je predlagatelj u žalbi isticao da je iz priloga broj 2 zapisniku vidljivo da je izričito izjavio svoje protivljenje donošenju odluke o usvajanju izvješća uprave, te da je takav prilog sastavni dio zapisnika, drugostupanjski je sud u svojoj odluci utvrdio kako iz zapisnika sa glavne skupštine nije vidljivo da bi takav prilog bio njegov sastavni dio, pa da navedenu tvrdnju predlagatelj nije ničime dokazao. Osim toga, navedeno je da zapisnik sa glavne skupštine, sastavljen od strane javnog bilježnika, ima dokaznu snagu javne isprave¹⁴,

¹³ Odluka Visokog trgovačkog suda u predmetu broj PŽ-7553/03, od 2. prosinca 2003. godine, objavljena je u Zbirci odluka Visokog trgovačkog suda broj 10, str. 159.-160., odluka pod br. 69.

¹⁴ Zakonom o javnom bilježništvu (Narodne novine broj 78/93, 29/94 i 162/98), odredbom članka 73., propisano je da potvrde koje izdaje javni bilježnik imaju dokaznu snagu javne isprave samo ako odgovaraju odredbama članka 74. do 92. toga Zakona, prema odredbi članka 89. istog Zakona u

te da predlagatelj, ako smatra da su u zapisniku neistinito utvrđene činjenice ili da je neistinito sastavljen, može, u posebnom postupku, to i dokazivati (članak 230. Zakona o parničnom postupku¹⁵).

U navedenom slučaju, dakle, nisu bile ispunjene zakonske pretpostavke za odlučivanje o zahtjevu predlagatelja – dioničara, jer iz zapisnika sa glavne skupštine nije bilo vidljivo da je predlagatelju uprava uskratila odgovore na pitanja, te da je on, budući da se o točkama dnevnog reda na koja su se pitanja odnosila, donesene odluke, u zapisnik izjavio svoje protivljenje donesenim odlukama. Kako predlagatelj nije predložio druge dokaze kojima bi potkrijepio svoje navode iz zahtjeva, jedini dokaz na temelju kojeg je sud mogao donijeti odluku bio je upravo zapisnik sa glavne skupštine. Stoga je zahtjev predlagatelja odbijen kao neosnovan. Iz navedenog proizlazi da je vrlo važno da dioničar zatraži da se u zapisnik sa glavne skupštine unesu njegovo pitanje i razlog zbog kojeg mu je uskraćen odgovor, jer je na taj način najjednostavnije dokazati ispunjenje pretpostavki za postavljanje sudu zahtjeva iz članka 288. ZTD-a.¹⁶

U praksi je moguća i situacija da dioničar na glavnoj skupštini zatraži od uprave davanje obavještenja, ali da isto, uslijed propusta predsjednika glavne skupštine ili javnog bilježnika, ne bude uneseno u zapisnik, iako je to dioničar izričito zatražio. U takvoj situaciji zahtjev dioničara sud ne bi mogao odbiti samo iz razloga što pitanje dioničara i razlog zbog kojega mu je odgovor uskraćen, nisu navedeni u zapisniku sa glavne skupštine. Ovo, naravno, pod pretpostavkom da dioničar u zahtjevu postavljenom sudu navede da je na glavnoj skupštini zatražio da se njegovo pitanje i razlog zbog kojeg mu je bio uskraćen odgovor navedu u zapisnik, ali da isto nije učinjeno, te ako na navedenu okolnost predloži izvođenje drugih dokaza, npr. saslušanje svjedoka – dioničara sa glavne skupštine. U takvom slučaju sud bi morao omogućiti dioničaru da dokaže da su ispunjene pretpostavke za postavljanje zahtjeva sudu.

Takvo pravno stajalište zauzeo je i Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, u rješenju broj Pž-7230/03 od 20. siječnja 2004. godine.¹⁷ Naime, u tom je predmetu navedeni sud ukinuo rješenje prvostupanjskog suda u dijelu kojim je odbijen zahtjev predlagatelja-dioničara društva, da se upravi protustranke naloži dati odgovore na pitanja postavljena na glavnoj skupštini društva. Prema obrazloženju prvostupanjskog rješenja, iz zapisnika sa glavne skupštine nije bilo vidljivo da je dioničar na toj skupštini postavio upravi pitanja, te da mu je uprava na ista odbila dati odgovore, pa je zaključeno da dioničar nije bio ovlašten tražiti od suda da naloži upravi davanje traženih odgovora. Međutim, iz spisa prvostupanjskog suda dostavljenog na odlučivanje povodom žalbe predlagatelja, bilo je vidljivo da je tijekom postupka dioničar tvrdio da je uz točku 1. dnevnog reda (odluka o toj točki nije donesena), počeo postavljati pitanja, ali da je od strane predsjednika skupštine prekinut uz obrazloženje da takva pitanja ne može postavljati, te da je nakon toga

takvu se potvrdu ubraja i potvrđivanje (posvjedočenje) zaključaka skupštine ili sjednice nekog drugog tijela pravne osobe.

¹⁵ Zakon o parničnom postupku – Narodne novine broj 53/91, 91/92, 112/99, 88/01 i 117/03.

¹⁶ Barbić J., o. c. u bilj. br. 2, str. 518.

¹⁷ Rješenje Visokog trgovačkog suda broj Pž-7230/03 od 20. siječnja 2004. godine, objavljeno je u Zbirci odluka hrvatskih trgovačkih sudova broj 8, str. 98, odluka pod br. 58, i Zborniku odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske 1994.-2004., broj 9, str. 247, odluka pod br. 351.

predmetna pitanja u pismenom obliku predao predsjedniku skupštine, javnom bilježniku i upravi. Kao dokaz na navedene okolnosti, dioničar je predložio sudu saslušanje svjedoka – dioničara koji su bili nazočni toj glavnoj skupštini, ali se sud na takav prijedlog za izvođenje dokaza nije očitovao. Stoga je Visoki trgovački sud RH, u naprijed citiranoj odluci, zaključio kako je prvostupanjski sud takvim postupanjem onemogućio dioničaru raspravljanje pred sudom, te je zauzeo stav da zahtjev dioničara nije mogao, u takvoj situaciji, biti odbijen samo na temelju zapisnika sa glavne skupštine, jer da je činjenicu da je tražio obavještenja od uprave, te da mu je uprava ista odbila dati, dioničar mogao dokazivati i drugim dokaznim sredstvima, pa tako i saslušanjem svjedoka. Navedenom je odlukom prvostupanjski sud je upućen da u ponovnom postupku omogući dioničaru da dokaže da je predmetna pitanja postavio na glavnoj skupštini, te da mu je uprava odbila na njih odgovoriti, a ovisno o rezultatu provedenih dokaza u tom pravcu, prvostupanjski sud je dužan odlučiti je li dioničar ovlašten podnijeti sudu zahtjev iz članka 288. ZTD-a, kojim traži od suda da naloži upravi davanje traženih obavještenja. Ako se utvrdi da su ispunjeni uvjeti iz navedenog članka Zakona, prvostupanjski sud je upućen da utvrdi radi li se o pitanjima iz članka 287. stavak 1. Zakona, odnosno jesu li tražena obavještenja bila potrebna za prosudbu pitanja koja su bila na dnevnom redu glavne skupštine.

Uprava društva, kao što je već navedeno, na pitanja postavljena na glavnoj skupštini dužna je odgovore dati na glavnoj skupštini, usmeno, ili se eventualno pozvati na uskratu davanja obavijesti. Stoga uprava ne bi mogla, na pitanja koja dioničar postavi na glavnoj skupštini, odgovore dati naknadno, izvan glavne skupštine.

Osim toga, u citiranoj odluci Visokog trgovačkog suda RH od 20. siječnja 2004. godine, odbijena je žalba protustranke – dioničkog društva, kao neosnovana i potvrđeno je prvostupanjsko rješenje u dijelu kojim je usvojen zahtjev predlagatelja i naloženo upravi protustranke predlagatelju dati obavještenja na pitanja navedena u zahtjevu postavljenom sudu.

U navedenom predmetu utvrđeno je da je predlagatelj postavio pitanja na glavnoj skupštini, koja su se odnosila na točku dnevnog reda naslovljenu kao Temeljna financijska izvješća za 2001. godine, te izvješće uprave društva o poslovanju u proteklom razdoblju, ali da mu na navedena pitanja uprava na glavnoj skupštini nije odgovorila. Također je utvrđeno da se radilo o pitanjima koja su se odnosila na vrijednost imovine društva, prodaju nekretnina, troškove poslovanja, te stavke prihoda i rashoda. Stoga je drugostupanjski sud prihvatio zaključak prvostupanjskog suda da su tražene obavijesti bile važne za prosudbu navedene točke dnevnog reda. Osim toga, iz zapisnika sa glavne skupštine bilo je vidljivo da je pod tom točkom dnevnog reda donesena odluka, te da je predlagatelj izjavio protivljenje donesenoj odluci o usvajanju Temeljnih financijskih izvješća i izvješća uprave o poslovanju u proteklom razdoblju.

Visoki trgovački sud RH, u svojoj odluci također je zauzeo stav da je uprava bila dužna odgovore na pitanja predlagatelja postavljena na glavnoj skupštini dati na samoj glavnoj skupštini, ili se eventualno pozvati na uskratu davanja obavještenja, predviđenu odredbom članka 287. stavak 2. ZTD-a, ali samo na glavnoj skupštini, a ne naknadno, izvan nje, jer to proizlazi i iz odredbe članka 287. stavak 1. Zakona.

Naime, iz zapisnika sa glavne skupštine bilo je vidljivo da se uprava obvezala predlagatelju odgovore na postavljena pitanja dostaviti naknadno, u roku od 8 dana od dana održavanja glavne skupštine. Kako se o predmetnoj točki dnevnog reda na glavnoj skupštini donosila odluka, drugostupanjski sud je u svojoj odluci zaključio da naknadno davanje obavještenja dioničaru, nakon što je odluka donesena, za njega više ne bi bilo od takvog značaja.

IV. ZAKLJUČAK

Dioničko društvo je trgovačko društvo – društvo kapitala, čiji je temeljni kapital podijeljen na dionice. Ono je kao takvo pravna zajednica čiji su članovi u društvo povezani preko doprinosa u njegov kapital, a radi ostvarenja zajedničkog cilja. Članovi društva su dioničari, čiji je položaj u društvu strogo određen ZTD-om. Dioničari ne odgovaraju za obveze društva. Međutim, oni snose rizik poslovanja društva, a taj rizik ograničen je visinom njihovog uloga u društvo (odnosno onim što su uplatili za stjecanje dionica). Dionica njezinom imatelju daje članstvo u dioničkom društvu.

Osnovnim upravljačkim pravima dioničara društva, obrađenim u ovom radu, dioničarima se omogućuje stvaranje volje društva, pa iako Zakonom o trgovačkim društvima nije propisana obveza dioničarima koristiti se osnovnim upravljačkim pravima, svaki bi se dioničar trebao koristiti danim pravima, neovisno o broju dionica koje mu pripadaju. Ovo stoga što je stjecanjem i samo jedne dionice, odnosno sudjelovanjem u temeljnom kapitalu društva, dioničar očitovao svoju volju za sudjelovanje u takvoj zajednici.

Imajući u vidu činjenicu da loše poslovanje društva može biti uzrokom pada vrijednosti dionica društva, pa čak dovesti i do prestanka društva i gubitka uloženog, svaki dioničar morao bi biti zainteresiran za poslovanje društva i stanje u društvu.

Zbog navedenog, svaki dioničar trebao bi iskoristiti pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini društva i pravo na raspravljanje, bilo da to učini osobno, ili preko punomoćnika.

Budući da dioničar samo uz potpunu obaviještenost o stanju društva i uz potpuno razumijevanje pitanja koja su na dnevnom redu glavne skupštine, može sudjelovati u donošenju odluka na glavnoj skupštini društva, uputno je i korištenje pravom na obaviještenost. Pritom, naravno, dioničar ne bi smio zloupotrebjavati takvo svoje pravo postavljanjem nepreglednog niza pitanja i ponašati se kao da to pravo na glavnoj skupštini pripada samo njemu.

Također, svaki bi se dioničar trebao koristiti svojim pravom glasa, koje predstavlja ovlaštenje dioničara da sudjeluje u stvaranju volje društva donošenjem odluka na glavnoj skupštini, i to na način da glasa „za“ ili „protiv“ predložene odluke, a ne da se suzdržava od glasovanja, jer se njegov suzdržani glas ne broji kad se utvrđuje je li postignuta potrebna većina za donošenje odluke.

Pod uvjetom da su za to ispunjene pretpostavke propisane Zakonom o trgovačkim društvima, te pod uvjetom da za to postoji opravdan razlog (odnosno da postoji realna mogućnost za ishođenje povoljne odluke), a sve u cilju preispitivanja

odluke glavne skupštine, dioničar bi se trebao koristiti i pravom na pobijanje odluka glavne skupštine društva. Pritom, dioničar navedeno svoje subjektivno pravo ne bi smio zlorabiti, te podnositi tužbe koje očito nemaju izgleda za uspjeh i ustrajati na takvom postupku.